

EEN UITGAVE VAN
DE VERENIGING
"JACOB HONIG JSZ.JR."



DE ZAAAN OP STOOM

DE EERSTE
STOOMVAARTDIENST
TUSSEN DE ZAA NSTREEK
EN AMSTERDAM
BEGON OP 19 JULI 1827
MET DE RADERBOOT
"MERCURIUS", DIE
VAN AMSTERDAM OP
ZAANDAM VOER. IN 1839
VERZOCHT DE GEMEENTE
ZAANDIJK OF DEZE
LIJNDIENST OOK DAAR AAN
WILDE LEGGEN.



Het Stoombootspel "Mercurius", uitgever A.H. Binger,
ca. 1830.

[Coll. Speelgoedmuseum Deventer, Inv. Nr. 1969-0112]



Dame op de steiger van de Alkmaar Packet met op de achtergrond het Honig Breethuis [GAZ 26.01124]

MERCURIUS & ZAA NSTROOM

ZOMERDIENSTREGELING 1915. ALKMAAR-AMSTERDAM.

Alkmaar	V.	6.-	8.30	9.45	11.-	2.30	4.-	6.-	7.45	Amsterdam	V.	6.30	7.30	8.30	11.30	2.15	3.45	6.-
Akersloot	"	6.20	8.30	10.15	door	2.30	4.20	6.20	8.15	Zaandam	Stad	7.-	8.15	10.-	12.30	2.30	3.15	6.30
Markenbinnen	"	6.30	8.30	10.45	"	3.20	4.30	6.30	8.45	"	St. Olop	7.30	door	10.30	12.30	door	3.20	6.30
Kroonendam	"	7.00	9.20	10.30	"	3.30	5.30	7.30	9.30	Koog	"	7.15	"	10.15	12.30	5.-	5.30	6.45
Wormerveer	Reed.	7.10	9.30	11.00	12.10	3.40	5.10	7.10	9.00	Zaandijk	"	7.20	8.30	10.30	12.30	3.30	4.30	6.45
"	Zuid	7.20	9.40	11.00	door	3.40	5.20	7.20	9.00	Wormerveer	Zuid	7.30	door	10.30	12.30	door	4.30	7.-
Zaandijk	"	7.30	9.30	11.15	12.30	4.-	5.30	7.30	9.15	"	Reed.	7.40	door	10.30	1.00	door	5.40	7.15
Koog	"	7.30	9.30	11.20	door	4.00	5.30	7.30	9.20	Kroonendam	"	7.40	door	10.30	1.00	door	5.40	7.15
Zaandam	St. Olop	7.40	10.00	11.30	"	4.10	5.40	7.40	9.20	Markenbinnen	"	7.40	"	10.30	1.00	"	5.40	7.15
"	Stad	7.40	10.10	11.30	12.40	4.20	5.30	7.30	9.30	Akersloot	"	8.20	"	11.30	1.00	"	5.40	7.15
Amsterdam	A.	8.30	10.30	12.15	1.30	5.-	6.30	8.30	10.15	Alkmaar	A.	8.-	10.30	12.-	2.30	4.30	6.15	8.30

ZAANDAM-HAARLEM.

Haarlem — Groote Opperdijk — Westraan — Houtrachgolder — Buitenhuizen — Spaarndam.
 Van Haarlem . . . 10.¹⁵ 2.⁴⁵ 6.¹⁵ | Van Zaandam . . . 8.¹⁵ 12.¹⁵

BOOTEN TE HUUR

voor Gezelschappen van 200—1400 personen.

Inlichtingen verstrekt het HOOFDKANTOOR TE ALKMAAR, Voormeer 3

TELEFOON 42.

Zomerdiensregeling 1915 [SAH]



De eerste stoomvaartdienst tussen de Zaanstreek en Amsterdam begon op 19 juli 1827 met de raderboot "Mercurius", die van Amsterdam op Zaandam voer. In 1839 verzocht de gemeente Zaandijk of deze lijndienst ook daar aan wilde leggen. Bovenstaande gravure uit ca. 1850 toont de raderstoomboot bij de aanlegsteiger te Zaandam. Aan de "Mercurius" werd ook een bordspel gewijd (zie omslag). [Zaanlandia Illustrata nr. 171; GAZ 110304]



De raderstoomboot "Zaanstroom" die tussen 1842 en 1867 een lijndienst tussen Alkmaar en Amsterdam onderhield. In 1845 veroorzaakte de vonkenregen uit de schoorsteen van dit "vuurspuwend monster" brand bij de Zaandammer sluis. Vanaf 1849 voer de "Zaanstroom" het hele jaar. Op deze archieffoto vaart de stoomboot van de firma C. & J. Avis ter hoogte van oliemolen "De Wachter". [GAZ 21.25825]

ALKMAAR PACKET & ZSM

Van 1864 tot 1948 onderhield de Alkmaar Packet een geregelde lijndienst tussen Alkmaar en Amsterdam. Een enkele reis Zaandam-Amsterdam duurde een half uur en kostte 20 cent. In 1902 werd de "Alkmaar Packet 9" in gebruik genomen. In hetzelfde jaar werd door welgestelde inwoners van de Zaanstreek de Zaandamsche Stoomvaart Maatschappij opgericht, met als doel Alkmaar Packet te beconcurreren. De ZSM voer met de "Zaandam 1" en de "Zaandam 2".



Het luchthuis van het Honig Breethuis met in het verschiet salonboot "De Stierop" [Uitg.: P. Out N.V., Koog aan de Zaan, GAZ 41.07062]



De Alkmaar Packet passeert het luchthuis van het Honig Breethuis [Coll. R. van Houten, Koog aan de Zaan, GAZ 41.07060]



De Alkmaar Packet gezien vanaf de vlonder van het Honig Breethuis [ZOV, GAZ 21.07507]

Affiche "Watertochtjes per Alkmaar-Packet" (1915) [SAH]

NAPOLEON

ANTI-NAPOLEONTISCHE SPOTPRENTEN

"De Nieuwe Belle Blaaser in Parijs" (1815) [RP-T-00-3528]



"De Broederschap" (1815) [RP-T-00-3532]



Bezoekers van het Honig Breethuis kennen Wijnand Esser [1779-1860] van de nauwgezette pastelportretten van de families Honig, Breet, Kool, De Jager, Houttuyn en Vis. Deze portretten worden gedateerd in het najaar van 1817, toen deze reizende kunstenaar in de Zaanstreek verbleef. Twee jaar voordien beleefde Europa de definitieve val van Napoleon tijdens de Slag bij Waterloo op 18 juni 1815. In 1813 had ons land deze gehate keizer al de rug toegekeerd.



"De geheime bij een Komst van het Ras" (1815)[RP-T-00-3841]

OP DE HAK

DOOR WIJNAND ESSER

"Ik neemse alle onder mijn net" (1815) [RP-T-00-3529]



"Napoleon in handen van Carnot" (1815) [RP-T-00-3534]



"De Jacobijnen Kleeden Napolion Uijdt" (1815) [RP-T-00-3533]

Esser vervaardigde tussen 1813 en 1815 een veelvoud aan scherpzinnige spotprenten op Napoleon en zijn regime. De latere pastelporretten zijn alles behalve satirisch bedoeld. Toch verraadt de rake karakterisering van de weergegeven personen de opmerkingsgave van deze veelzijdige kunstenaar. Hierbij enkele van de spotprenten, bewaard in het Rijksprentenkabinet [Rijksmuseum, Amsterdam]. Esser vereeuwigde later ook de Russische tsaar Alexander I en zijn zuster Anna Paulowna, de gemalin van koning Willem II.

GEBOREN IN DE ZAANKAMER: EVA HONIG [1896-1981]



Eva Honig [Portretfoto van Engel, Zaandam]

Na het overlijden van Jan Breet Jacobsz op 17 december 1892 is zijn boedel verkocht. Het huis Lagedijk 80, toen nog wijk B nummer 78, werd geveild op 25 mei 1893 voor f 3.460,-.

De viskoper Willem Frederik Dil (1844-1913) werd de nieuwe eigenaar. Hij liet het voorhuis en het achterhuis met houten tussenwanden van elkaar scheiden, zodat twee woningen ontstonden. De toegang in de steeg werd vernieuwd en dit werd de voordeur van de achterste woning, wijk B nummer 78a. In de achterwoning heeft in ieder geval het echtpaar Cornelis Honig - Cornelia Dil gewoond. Cornelis Honig Csz. (1867-1931) was opgegroeid in het zuidelijkste huis van Zaandijk.

Zijn vader, Cornelis Honig Jsz. (1817-1894), was papiermaker in de firma Jan Honig & Comp, die tot 1894 met de papiermolen het Fortuin werkte. Het papierpakhuis Baars, dat achter het huis van Cornelis Honig Jsz. aan de Zaan stond, is enkele jaren geleden van de ondergang gered en naar de binnenkant van de dijk verplaatst. Drie van de (half)broers van Cornelis Honig Csz. gingen verder met het papierbedrijf van vader Cornelis. Dit waren Lange Jan, bij Zaandijkers ook bekend als de Gotenkwater (hij trouwde met de dochter van Willem Honigh en Maartje Breet, zie de nieuwsbrief nr. 31), Jaap en Abram. De jonge Cornelis ging niet in de papierhandel



Het echtpaar Honig-Dil met hun jongste dochter Eva [Portretfoto van S.Bakker Jz, Koog-Zaandijk]

maar werd smid en stond daarom bekend als "Cor de smid". Hij werd door zijn oudste halfbroer, Lange Jan, in het zadel geholpen. Deze was eigenaar van de smederij op het Hazepad, oftewel de Societeit der IJzersmederij, die in 1787 door een aantal moleneigenaren gezamenlijk was opgericht. Hier ging Cornelis aan de slag, nam het bedrijf over en fabriceerde er onder andere petroleummotoren.

Op 16 mei 1895 trouwde hij met zijn buurmeisje Cornelia Dil (1869-1943). Zij woonden niet alleen direkt naast elkaar, maar hadden ook samen op school gezeten. Cornelia Dil was een oomzegster van Willem Frederik Dil, en dit verklaart waarom het jonggetrouwde stel het achterhuis van Lagedijk 80 kon betrekken. Op diverse foto's van het huis zien we ze staan. Op de foto op de achterzijde van deze nieuwsbrief leunt Cornelis Honig tegen het hoekraam van de Zaankamer, terwijl Cornelia Dil op het vlot wat uitschudt. Op 27 februari 1896 is het eerste kind van dit echtpaar geboren: Eva Honig. Dit gebeurde in de Zaankamer, die tijdelijk als kraamkamer dienst deed. Waarlijk geen slechte plek om op de wereld te komen. Eva Honig was na Jan Breet in 1815 waarschijnlijk het eerste kind dat weer in het huis geboren werd, en waarschijnlijk ook meteen het laatste. Want het echtpaar Honig - Dil verhuisde al in 1897 of 1898 naar een huis nabij het Weeshuispad, en in 1899 naar het hoekhuis van het Weeshuispad, wijk C, nr. 113, waar zij hun hele verdere leven zijn gebleven. Dit laatste huis, dat ooit het geboortehuis was van Neeltje Mulder, prijkt nu aan het Zonnewijzerspad op de Zaanse Schans. Na Eva (1896-1981) telde het gezin nog drie kinderen, Bo (1898-1978), die trouwde met de notaris Cornelis Walig, Kees (1907-1943) en Dirk (1909-1942). Het was een zeer hecht gezin en het overlijden van de twee broers in de oorlog een smartelijk verlies voor de zussen.

Nico Aten

DE ZEILEN GESTREKEN

SCHEEPSTEKENINGEN VAN RENS LENSSELINK



Twée beurtvaartschepen van achter gezien met details van roerbeslag, ca. 1915 (no. 72) [ZOV, GAZ 12.0196_01]



Beurtvaartschepen met gestreken zeilen, ca. 1915 (no. 65) [ZOV, GAZ 12.0196_04]



Scheveninger logger, ca. 1915 (no. 67) [ZOV, GAZ 12.0194_02]

GEBOORTEHUIS

Eva Honig [1896-1981] was een vooruitstrevende, zelfstandige vrouw. Na de H.B.S. in Zaandam werkte zij enige tijd als laborante, onder andere in het laboratorium van 'de Hembrug'. In 1927 trouwde ze met Jan Aten en kwam zo op Wormerveer te wonen. Dat was wel wat anders dan Zaandijk. Ging je in Wormerveer onaangekondigd langs bij de dames Laan, of Dekker, dan kreeg je aan de deur van de dienstmeid te horen dat mevrouw niet gestoord kon worden, ook al zag je haar achter de ramen aan de thee zitten. Je hoorde immers van te voren de eigen dienstmeid te sturen om 'belet' te vragen. Dat was een soort van deftigheid die aan Eva Honig niet besteed was. In Zaandijk was zoete inval iets heel gewoons. Jan

Aten was decennia lang correspondent en bestuurslid van de "vereniging met de lange naam", oftewel de Oudheidkamer. De Oudheidkamer was aanvankelijk gevestigd in het raadhuis van Zaandijk. En nu wilde het toeval, dat in 1940 het geboortehuis van zijn vrouw Eva Honig een museum werd: het nieuwe onderkomen van de Oudheidkamer. Het uithangbord met "museum", dat eerst aan het raadhuis hing, verhuisde in 1940 mee naar Lagedijk 80, waar het nu nog steeds het Honig Breethuis siert. En of er nog geen toeval genoeg is: dit uithangbord is gemaakt door de vroegere bewoner Cornelis Honig alias Cor de smid.

Nico Aten



Cor 'de smid' Honig voor het luchthuis van het Honig Breethuis (1895-1897) [GAZ 2126315]

COLOFON

Deze nieuwsbrief is een uitgave van de Vereniging 'Jacob Honig Jsz. Jr.' en heeft tot doel leden en belangstellenden te informeren over activiteiten in het Honig Breethuis en de collectie 'Jacob Honig Jsz. Jr.', ondergebracht in het huis, het Zaans Museum en het Gemeentearchief Zaanstad.

Redactie: Pier van Leeuwen en
Wikje van Ritbergen-
Siewers

Grafische vormgeving: Laura Verburg
Beeldmateriaal: Gemeentearchief Zaanstad,
Stichting Archief Honig(h)
Rijksmuseum Amsterdam
Speelgoedmuseum Deventer
Nico Aten

Drukwerk: Drukkerij De Top, Koog
aan de Zaan

Honig Breethuis: Lagedijk 80,
1544 BJ Zaandijk

Tel.: 075-6217626

E-mail: info@honigbreethuis.nl

Website: www.honigbreethuis.nl

Open: Tot 1 oktober:

Don. t/m zon. 13.00 – 17.00 uur

ANNO 1815

WATERMERKEN VAN C & J HONIG

In 1815 deponeerde de firma C & J HONIG proeven van zeventien verschillende kwaliteiten papier om vervalsingen tegen te gaan. Deze papiermonsters bevatten de volgende watermerken: Vrijheid, Lelie in gekroond schild, Bloempot met lelie, Lelie waaraan bijkorf, Schelp met tekst "Holland", Posthoorn in gekroond schild, Posthoorn aan strik, Bijenkorf in lofwerk rustend op vier riemen papier, "Willem I Soeverein vorst van Nederland" en Hollandse Leeuw op voetstuk, Vrijheid en Pro Patria. Ook de firma's J. Honig & Zn, J. Kool & Comp., Van der Ley en D & C Blauw deponeerden proeven van hun producten. De volledige lijst van gedeponeerde papersoorten en de daarop voorkomende watermerken bevindt zich bij het Algemeen Rijksarchief [Coll. Gogel]



Vlootshow t.g.v. 40 jaar Vereniging Zaanse Molen 28 augustus 1965. Aan de Zaanoevers is de Gortershoek te zien, met links het Honig Breethuis. [GAZ 22.05926]